

GOSPODARSKI STIKI LOKE Z IDRIJO V 16. IN 17. STOLETJU

Med kranjskimi mesti in gospostvi, ki so bila v 16. in 17. stoletju v tesni gospodarski povezavi z idrijskim rudnikom, je zavzemala Loka vidno mesto. Oddaljena komaj 5 milj od Idrije, tj. približno 35 km, je bila Idriji najbližje mesto z dovolj razvito obrtjo in trgovino, da je mogla zalagati rudnik z raznimi obrtnimi izdelki, idrijsko prebivalstvo pa preskrbovati z žitom in drugimi življenjskimi potrebščinami. Loško gospostvo, ki je na jugozahodu mejilo na Idrijo, pa je po svojih podložnikih, ki so prebivali v bližini Idrije in so ji služili na razne načine, vzdrževalo neposreden stik z Idrijo.

Že legenda o odkritju rudnika potrjuje živahne stike idrijskega prebivalstva s Škofjo Loko. Legenda pripoveduje, da se je nekemu idrijskemu kmetu nateklo toliko živega srebra v leseno posodo, ki jo je namakal v enem izmed idrijskih potokov, da jo je komaj dvignil iz vode. Nepoznano kovino je odnesel zlatarju v Škofjo Loko, ki jo je takoj prepoznal, od kmeta pa je hotel izvabiti skrivnost, kje jo je dobil.

Prvi idrijski podjetniki so bili Benečanom pokorni Čedadci in Nemci s Koroškega, Tirolskega in Salzburga. Ko pa je cesar Maksimilijan svojim zvestim uslužbencem in privržencem razdeljeval deleže, ki jih je v začetku benečanske vojne zaplenil Benečanom v idrijskem rudniku (10. aprila 1508),¹ so bili med obdarovanci tudi loški gospodi in meščani. Loški oskrbnik Pavel Rasp (1508—1524), ki je bil hkrati kranjski deželni oskrbnik (1506—1519), je prejel 1510 od cesarja Maksimilijana 5, 1/2, 1/6 deleža pri idrijskem rudniku.² Na osnovi te darovnice je dobil enako število idrijskih deležev znani loški meščan Volbenk Schwarz. Ko je slednji kmalu zatem umrl brez dedičev (leta 1522), so njegovi deleži pripadli deželnemu knezu, ki pa jih je podelil drugemu uradniku,³ deleže Pavla Raspa pa sta podedovala njegova dva sinova, Viljem in Seifrid Rasp. Za stroške v Ahacijevi jami, ki so od 28. septembra do 21. decembra 1532 znašali 2720 ren. gld. 20 krajc. 1 pfenig in so bili tisto leto že petič obračunani, sta morala Viljem in Seifrid Rasp prispevati 107 ren. gld. 2 krajc. 3 pfenige od svojih 5, 1/2, 1/6 deleža.⁴ Po obračunu za čas od 3. maja do 28. junija 1533 pa so njuni jamski stroški znašali 68 ren. gld. 46 krajc. 3 pfenige.⁵ Svoj delež pri stroških rudnika je Viljem Rasp poravnal z denarjem ali z živežem, ki ga je pridelal na staro-loški graščini. Leta 1533 je poslal iz Loke v Idrijo 14 tovorov pšenice ter 2 tovara mesa in slanine za preskrbo idrijskega delavstva.⁶

Viljem Rasp, ki je nadaljeval starološko vejo Rasprov, je bil pet let idrijski upravitelj (1535—1540) in je sklepal manjše pogodbe za prodajo živega srebra in cinobra, sprejemal denar za prodano živo srebro ter cinober ter zanje izstavljal pobotnice. Dne 14. februarja 1536 je prodal augsburškemu trgovcu Hansu Paumgartnerju za 32.000 ren. gld. živega srebra in cinobra,

14. junija 1538 pa za 10.000 ren. gld.⁷ Idrijski podjetnik Viljem Rasp je bil ugleden in spoštovan med sopodjetniki kranjskega rodu. Leta 1539 in 1544 je zastopal kranjske podjetnike pri sklenitvi večjih prodajnih pogodb za živo srebro in cinober, vselej za vsoto 100.000 ren. gld. in z omenjenim trgovcem Hansom Paumgartnerjem.⁸

Raspi niso deležev pri idrijskem rudniku množili, kot je bila navada pri nekaterih drugih premožnejših idrijskih podjetnikih. Dediči Viljema Raspa (u. 1562) niso bili več idrijski podjetniki, medtem ko so Seifridovi potomci imeli še vse podedovane deleže (2, 3/4, 1/2), ko je bil rudnik 1575 prodan deželnemu knezu.⁹

Med idrijske podjetnike so se prištevali tudi starološki Sigesdorferji. Morda je bil idrijski podjetnik že Baltazar Sigesdorfer, ki je bil 1515 loški žitničar, od 1527 do 1529 pa loški oskrbnik.¹⁰ Leta 1528 se je sprl z beljaškim meščanom in uglednim idrijskim podjetnikom Viljemom Neumannom, ki je prosil idrijskega rudarskega sodnika, naj preloži dan razprave z Sigesdorferji.¹¹ Lenart pl. Sigesdorf zu Grosswinklern, ki je bil loški žitničar oziroma oskrbnik skoraj 40 let (1530–1569),¹² je kupil 1535 en idrijski delež od tolminskega glavarja Bonaventure pl. Egkh.¹³ Slednji je še istega leta prodal dva idrijska deleža za ceno 2000 ren. gld.,¹⁴ kar je v onem času predstavljalo lepo vsoto denarja. Lenart pl. Sigesdorf je enako kot Raspi in drugo kranjsko plemstvo, ki so bili idrijski podjetniki, zalagal rudnik z živežom in raznimi življenjskimi potrebščinami, ki pa jih je zaračunaval draže, kot bi jih mogel prodati na trgu.¹⁵ Dediči Lenarta pl. Sigesdorfa so 1575 posedovali še dva idrijska deleža. Ker so bili idrijski deleži takrat prodani deželnemu knezu po 1180 ren. gld. 33 krajc. 1 pf., so zanje prejeli preko 2000 ren. gld.¹⁶

Iz Idrije je vodila skozi Škofjo Loko ena izmed trgovskih poti za tovorjenje živega srebra in cinobra. Pri Idriji zaradi hribovja še slabo prehodna, je v dolini Poljanske Sore prestopila na važno trgovsko pot, ki je povezovala Škofjo Loko s furlanskimi mesti in Benetkami na eni strani, po drugi pa s Kamnikom in preko Vranskega s spodnještajerskimi mesti (Celjem in Ptujem). V Škofji Loki, kjer je bilo v začetku 16. stoletja skladišče idrijskega živega srebra in cinobra,¹⁷ se je trgovska pot za tovorjenje živega srebra odcepila od opisane poti ter krenila na Kranj, kjer je bilo v 16. stoletju tudi skladišče živega srebra in cinobra, odtod pa je vodila na Beljak, kjer je bilo glavno skladišče idrijskega srebra in cinobra pred transportom v nemške dežele in Amsterdam.

Transport živega srebra in cinobra so opravljali idrijski podložniki ter podložniki sosednjih gospostev, med njimi tudi loški podložniki. Poleg živega srebra in cinobra so loški podložniki tovorili tudi živež, krmo za živino in razne obrtne izdelke, ki so jih kupovali idrijski upravitelji na tedenskih trgih in letnih sejmihi v Škofji Loki, Kranju, Kamniku in Ljubljani za potrebe rudnika in idrijskega prebivalstva.¹⁸

Za preskrbo idrijskega delavstva z živežem in življenjskimi potrebščinami so navadno skrbeli upravitelji. Od rudniške preskrbe so bili izvzeti samo tisti delavci in njihove družine, ki so pridobivanje živega srebra in cinobra prevzeli na akord ali s pogodbo, pridobljeno živo srebro in cinober pa so oddali rudniku po že vnaprej sklenjeni odkupni ceni.¹⁹ Ker so bile take pogodbe sklenjene za eno ali več let in so pogodbeni delavci prejeli plačilo za oddano živo srebro najčesče šele potem, ko so ga podjetniki prodali, kar je bilo navadno šele nekaj let po oddaji, so bili delavci prisiljeni

jemati denar in živež na posodo, da so se preživljali. Med upniki so bili tudi premožni loški meščani. Ob vizitaciji idrijskega rudnika leta 1553, sta vrhovni rudarski mojster Jurij Singer in Volbenk Walchen ugotovila, da je nekaj kranjskih deželanov ter ljubljanskih in loških meščanov posodilo precejšno vsoto denarja pogodbenim delavcem, ki bi svoj dolg radi odplačali, pa ga ne morejo, ker jim podjetniki ne plačajo oddanega živega srebra.²⁰

Kakšen je bil dotok loškega prebivalstva v idrijski rudnik, ni znano. Vemo le toliko, da so prihajali na delo v rudnik podložniki iz idrijske okolice, ki so se pa v poletnem času, tj. v času največjega dela na polju radi vračali domov na delo.²¹ Med uslužbenci rudnika, ki so bili v 16. stoletju po večini še Nemci, pa srečamo tudi Ločana Janža Lingiča, ki je bil rudniški sodnik od 1557 do 1559.²² Idrijskemu rudarskemu sodniku so bili v 16. stoletju zaupani važni posli. V sodno knjigo je vpisoval vse spremembe v lastništvu deležev, zapisoval vse prodajne pogodbe za živo srebro in cinober ter razdelitev dobička podjetnikom, razsojal spore med podjetniki v prvi instanci in sodil delavcem v nekrvnih zadevah ipd.

Najvažnejše stike z idrijskim rudnikom pa so v prvih dveh stoletjih rudnika vzdrževali loški lončarji. Idrijskemu rudniku so dobavljali glinaste vrče (Prennkrüge, Tegl) za žganje živega srebra in cinobra.

V Idriji se nahaja živo srebro v dveh oblikah: kot samorodno živo srebro ter v cinobrovi rudi, ki jo morajo žgati, da se iz nje izloči živo srebro. Žganje živega srebra in cinobra se je v Idriji do srede 17. stoletja opravljalo na zelo preprost, bavorski način, imenovan »per descensum«. Nakopano in iz jame »spravljeno« rudo so stolkli na drobne kose in z njo napolnili glinaste vrče do vratu. Nato so vrče z rudo vtaknili z vratom navzdol v posode, v obliki lončenega podstavka. Ta je bil postavljen na gozdna ilovnata ali skalnata tla in do roba zakopan odnosno zasut z zemljo ali pepelom, da ogenj pri žganju ni mogel priti v dotik s posodo, ki bi zaradi prevelike vročine razpokala in bi živo srebro izhlapelo. Tudi vrhnjo posodo so iz istih razlogov od spodaj navzgor in za ped visoko zasuli z zemljo ali s pepelom. Nato so na več takih vrčev — običajno so na enem mestu žgali rudo v tisoč vrčih — naložili les odnosno drva in žgali tako dolgo, da je vse živo srebro izteklo iz zgornje posode v spodnjo. Po tem procesu so prenehali žgati in ohlajene vrhnje lonce so potegnili iz spodnjih, kamor se je nateklo živo srebro.²³ Živo srebro so pobrali iz posod in spravili v skladišče na idrijskem gradu, od koder so ga transportirali v Levanto, Španijo, Nizozemsko ter v prekomorske dežele. Žlindro, ki je po žganju ostala v vrhnjem glinastem vrču, so izgrebli, prazne vrče pa zopet napolnili z rudo in ponovno žgali.²⁴

Glinasti vrči za žganje živega srebra in cinobra pa niso bili vzdržni, čeprav so bili izdelani iz najboljše gline. Že pri prvem žganju so se nekateri razpočili, da je iz njih izteklo vse živo srebro, navadno pa so vzdržali največ tri ognje. Zato je rudnik potreboval vsako leto veliko število novih loncev za žganje živega srebra in cinobra. Za proizvodnjo 2000 starih dunajskih centov živega srebra (en stari dun. cent znaša 56 kg), kolikor je sredi 17. stoletja znašala normalna letna proizvodnja idrijskega rudnika, je idrijski rudnik potreboval 50.000 do 60.000 glinastih vrčev.²⁵

Glavni dobavitelji idrijskih žgalnih loncev so bili loški lončarji (škof-jeloški, starološki in bitenjski). Kdaj so začeli loški lončarji izdelovati vrče

za žganje idrijskega živega srebra in cinobra, ni znano. Prva pisana poročila o tem imamo šele iz sredine 16. stoletja,²⁶ toda vsi znaki kažejo, da so jih izdelovali že desetletja prej in da so bili loški lončarji prvi in edini dobavitelji teh loncev za Idrijo. Idrija namreč dolgo časa ni imela lastne lončarske delavnice. Šele 1586 sta idrijski upravitelj Gregor Komar in vrhovni rudarski mojster Hans Hubmeier predlagala deželnemu knezu, naj bi takšne lonce izdelovali v Idriji, posebno še, ker je v njeni bližini dovolj ilovice in peska za izdelavo glinastih loncev. Za izučitev te obrti naj bi v Idrijo poklicali lončarja-strokovnjaka iz okolice Beljaka ali Lienza.²⁷ Njun predlog pa ni bil takoj sprejet. Leta 1598 so bili loški lončarji še vedno edini dobavitelji idrijskih žgalnih loncev. Deželni knez se je takrat obrnil na kranjskega vicedoma, naj posreduje pri loškem oskrbniku, da bodo loški lončarji, ki so se upirali Idriji dobavljati lonce po stari ceni, še nadalje izdelovali lonce za žganje živega srebra in cinobra kot doslej in da jih bodo po stari ceni pošiljali v Idrijo.²⁸

Za izdelavo žgalnih vrčev je idrijski rudnik nakazoval loškim lončarjem tudi denarne predujme. Od novega leta 1605 do binkošti istega leta je Laure Geggl obljubil, da bo izdelal 6000 žgalnih vrčev, zato pa je od rudnika prejel 100 ren. gld. predujma; Urban Oberwirt je za izdelavo 6000 vrčev prejel 30 gld. predujma, Andrej Geggl za 6000 vrčev — 20 gld. predujma, Jurij Porenta za 5000 vrčev — 30 gld., Jurij Biček za 5000 vrčev — 20 gld. in Tomaž Geggl za 5000 vrčev 25 gld. predujma.²⁹ Ti lončarji so torej obljubili, da bodo do žgalne sezone v letu 1605 izdelali 33.000 vrčev za 225 ren. gld. predujma. Ta količina žgalnih vrčev pa ni zadostovala za celoletno proizvodnjo živega srebra. Še več, obstajala je bojazen, da se bo proizvodnja vrčev za Idrijo še zmanjšala, ker so posamezni lončarji opuščali svojo obrt in se lotili drugih, donosnejših opravkov. Lončar Matevž Planina, ki je bil dolga leta dobavitelj žgalnih vrčev za Idrijo, se je 1605 odpovedal tej obrti, ker je začel kupčevati.³⁰ Rudnik je moral torej pridobiti za to delo še lončarje izven loškega ozemlja. Ker so bili poleg loških tudi ljubenski lončarji znani kot najboljši na Gorenjskem, so tudi slednji postali dobavitelji žgalnih vrčev za Idrijo. Leta 1611 sta se brata Ratajci z Ljubnega pritožila kranjskemu vicedomu, ker jima je radovljiški oskrbnik prepovedal sekati les v bližnjem gozdu za izdelavo žgalnih vrčev.³¹

Da bi rudnik ne bil v neprestani zadregi za zadostno količino žgalnih vrčev, predvsem pa, da bi zmanjšal stroške za nabavo teh vrčev, je 1626 postavil lastno lončarsko delavnico s sedmimi lončarji.³² To dejstvo je imelo za posledico, da za izdelovanje žgalnih vrčev ni več potreboval tolikšno število loških in drugih lončarjev kot doslej. Od 12 loških lončarjev, kolikor jih je takrat bilo na loškem ozemlju, je rudnik odbral 8 najboljših, ki so še nadalje izdelovali žgalne vrče za Idrijo, ostalim pa je odpovedal delo.³³

Kmalu pa se je izkazalo, da so idrijski lončarji izdelovali slabe lonce za žganje živega srebra in cinobra. Od 1500 vrčev je po prvem žganju ostala samo še ena petina oziroma šestina uporabnih, medtem ko so loški in ljubenski žgalni vrči vzdržali povprečno po tri ognje.³⁴ Zaradi tega so loški lončarji še nadalje ostali glavni dobavitelji žgalnih vrčev za Idrijo, le ljubenski lončarji niso več dobivali naročil. Ker pa so ljubenski lončarji želeli še nadalje ostati dobavitelji idrijskih žgalnih vrčev, so se v novi situaciji zatekli h konkurenci ter ponudili Idriji dobavo vrčev po ceni, ki je bila znatno nižja ko cena za idrijske vrče.³⁵ Seveda je rudnik tako po-

nudbo brez odlašanja sprejel, kar je škodovalo loškim lončarjem. Le-ti so Idriji dobavljali lonce za žganje živega srebra in cinobra vse do leta 1648, ko so v rudniku zamenjali glinaste žgalne vrče z železnimi retortami.

Vrči oziroma lončki za žganje idrijskega živega srebra in cinobra niso bili veliki. Vsak vrč je držal $2\frac{1}{2}$ funta cinobrove rude, kar znaša $1\frac{1}{2}$ kg naše teže.³⁶ V primerjavi z lončki za žganje živega srebra v najstarejšem in največjem rudniku živega srebra na svetu, v španskem Almadenu, so bili idrijski žgalni vrči desetkrat manjši.³⁷ En idrijski lonček, napolnjen z rudo, je dal konec 16. stoletja povprečno $\frac{3}{4}$ funta oziroma 42 dkg čistega živega srebra.³⁸

Cena za 100 loških vrčev za žganje živega srebra in cinobra je sredi 16. stoletja znašala 22 krajcarjev, leta 1561 pa 24 krajcarjev, tj. nekaj manj kot en penig za vrč.³⁹ Tovornina za prenos 100 lončkov iz Loke v Idrijo in na mesto, kjer so rudo žgali, je sredi 16. stoletja znašala 14 do 16 krajcarjev, leta 1561 20 krajcarjev,⁴⁰ leta 1613 pa 37 krajcarjev.⁴¹ Tovornina za lonce

Na levi ograda z vrči, ki so napolnjeni z rudo; na desni podstavek (zgoraj levo), vrč (zgoraj desno) in oba, ko sta zložena skupaj (spodaj).

je bila razmeroma visoka, ker so tovarniki morali sami trpeti škodo, če so se jim med prenašanjem razbili ali poškodovali. Z neprestanim zviševanjem življenjskih stroškov od 2. polovice 16. stoletja dalje, pa se je tudi cena loških vrčev stalno zviševala. Leta 1591 je en tovor, tj. 100 vrčev, postavljenih v Idrijo, veljal 1 gld.,⁴² leta 1606 pa 1 gld. 6 krajc.⁴³ Ta cena je ostala nespremenjena vse do zamenjave glinastih vrčev z retortami. Idrijski lončarji so dobavljali rudniku žgalne vrče po 54 krajc. za 100 komadov,⁴⁴ ljubenski lončarji pa so jih v konkurenci z loškimi leta 1631 ponudili celo po 42 krajcarjev za 100 komadov s tovarnino vred.⁴⁵

Vrče za žganje živega srebra in cinobra so iz Loke v Idrijo tovarili loški podložniki.⁴⁶ Ker je rudnik potreboval na leto 20.000 do 60.000 žgalnih vrčev, so vsako leto prenesli 200 do 600 tovorov iz Loke v Idrijo. In če k tem tovorom prištejemo še vse tovore živega srebra in cinobra, ki so jih skupaj z drugimi idrijskimi tovarniki vsako leto prenesli v Trst in Beljak ter tovore živeža in raznih potrebščin za rudnik in delavstvo, so loški podložniki, ki so prebivali v bližini Idrije, imeli stalen zaslužek pri idrijskem rudniku.

Nasprotja med deželnim knezom in freisinškim škofom glede deželno-knežjega regala na loških tleh, pa so prišla do izraza tudi pri loških lončarjih. Loški oskrbniki so loškim lončarjem, ki so izdelovali žgalne vrče za Idrijo, zelo otežkočali preskrbo z lesom iz loških gozdov, čeprav so bili ti gozdovi, posebno tisti, iz katerih so se preskrbovali lončarji, lepo zaraščeni in je v njih propadlo več lesa, kot so ga porabili lončarji. Deželni knez

je moral večkrat energično nastopiti pri freisinških svetovalcih, da so lončarjem nakazali potreben les in da zaradi pomanjkanja žgalnih loncev ni trpela proizvodnja idrijskega živega srebra.⁴⁷

Dokler so v Idriji žganje živega srebra in cinobra opravljali na prej opisani, preprosti način, so bile pri dolgotrajnem žgalnem procesu zaposlene tudi rudarske žene in mladina. Idrijske žene in mladina so rudo, predno so jo žgali, stolkli na drobne kosce in očistili nerudnatih primesi,⁴⁸ po končanem žganju pa so izpraznjevali žlindro iz žgalnih vrčev,⁴⁹ da so jih mogli znova napolniti z rudo in žgati. Za to svoje delo so prejemale določeno mezdo.

Ko pa se je od druge polovice 17. stoletja proces žganja idrijskega živega srebra postopoma izboljševal, so nekatera prej opisanih del odpadla, z njimi vred pa so izgubile pri rudniku zaslužek tudi rudarske žene in mladina. Da bi izgubo tega zaslužka vsaj delno nadomestile, so se idrijske žene in dekleta oprijele ženske obrti, ki je še danes tipična za Idrijo — klekljanja čipk. Leta 1696, ko imamo že prva doslej znana pisana poročila o tej obrti na idrijskih tleh,⁵⁰ je bilo klekljanje čipk na Slovenskem še malo razširjena, čeprav morda ne povsem neznana obrt.⁵¹ Slovenske žene in dekleta so predvsem predle, pletle in belile platno, ki so ga potrebovale za dom in svojo družino.⁵² Klekljanje čipk v večjem obsegu ni prišlo v poštev, ker je bila domača poraba čipk majhna, za prodajo pa ni bilo kupcev. Od druge polovice 17. stoletja pa so Idrijo vedno pogostejše obiskovali razni kramarji-šušmarji, ki so od rudarjev in idrijskih kmetov na skrivaj nakupovali živo srebro ter ga tihotapili v druge dežele. Da bi pa nedovoljeno trgovino z živim srebrom prikrili in dokazali, da se v Idriji mudijo po legalnih kupčijskih poslih, so od idrijskih žena nakupovali tudi klekljane čipke.⁵³ Ta kupčija z idrijskimi čipkami se je sčasoma tako razmahnila, da so idrijske žene vse svoje izvangospodinjno delo usmerile v izdelavo klekljanih čipk. Laneni sukanec za klekljanje so nabavljale v Škofji Loki. V Škofji Loki so Idrijčanke kupovale tudi platno, medtem ko so nogavice nabavljale v Trzinu in Radovljici.⁵⁴

Opombe

Kratice: DAS = Državni arhiv Slovenije v Ljubljani, VicA = Vicedomski arhiv, RAI Arhiv rudnika živega srebra v Idriji, IM Idrijski muzej, IÖ QB = Innerösterreichische Quecksilberbergwerke, HKW = Hofkammerarchiv Wien, HKA, LA Graz = Hofkammerakten, Landesarchiv Graz, HHStA Wien = Haus, Hof und Staatsarchiv Wien.

Opombe: 1. J. Žontar, Ločan Volbenk Schwarz, Loški razgledi IV (1959) str. 31 do 32. — 2. Prepis listine iz l. 1510. 25. II., RAI, IM. — 3. J. Žontar, o. d., str. 32–33. — 4. Krumperški arhiv, fasc. 27, DAS. — 5. Krumperški arhiv, fasc. 27, DAS. — 6. Listina, 1533, 5. IV., DAS. — 7. Müller Karl Otto, Quellen zur Handelsgeschichte der Paumgartner von Augsburg 1480–1570. Deutsch Handelsakten des Mittelalters und der Neuzeit Bd. IX (1955), str. 45. — 8. Müller, o. d., str. 46, 94–99. — 9. IÖ QB, fasc. 18321 (1564–1599), HKW. — 10. P. Blaznik, Kolonizacija in kmetško podložništvo na Sorškem polju, Razprave SAZU II, str. 182. — 11. Repertorij za spise od 1516–1689, RAI, IM. — 12. P. Blaznik, o. d., str. 182. — 13. Repertorij 1516–1689, RAI, IM. — 14. Repertorij 1516–1689. — 15. Österreichische Akten, Abteilung Krain, fasc. 3, HHStA Wien. — 16. HKA, 1581, 16. XI., LA Graz. — 17. P. Hitzinger, Das Quecksilberbergwerk Idria von seinem Beginne bis zur Gegenwart, Laibach 1860, str. 17. — 18. M. Verbič, Idrijski delavec v 16. stoletju, ZC VI–VII (1952–1953), str. 540. — 19. M. Verbič, o. d., str. 547. — 20. IÖ QB, f. 18320 (1523–1563), 1553, 6. V. — 21. M. Verbič, o. d., str. 535. — 22. Repertorij 1516–1689. — 23. Luis de la Escosura y Morrogh, Historia del trata-

mento metalurgico del azogue en Espana. Madrid 1878, str. 41—45. — 24. HKA, 1595, 1. V., LA Graz. — 25. HKA, 1605, jan., LA Graz. — 26. IO QB f. 18320 (1525—1563), 1561, HKW. — 27. IO QB, f. 18321 (1564—1599), HKW. — 28. HKA, 1598, 27. VII., LA Graz. — 29. HKA, 1605, jan. LA Graz. — 30. HKA, 1605, jan. LA Graz. — 31. VicA 1/68, Lit. W. št. 22, DAS; J. Zontar, Vloga Kranja v blagovnem prometu, 900 let Kranja, Kranj 1960, str. 157. — 32. HKA, 1626, 8. VIII., LA Graz. — 33. Istotam. — 34. HKA, 1631, 18. XI., LA Graz. — 35. Istotam. — 36. IO QB, f. 18321 (1564—1599), 1591, 1. III., HKW. — 37. Häbler Konrad, Geschichte der Fuggerischen Handlung, Weimar 1897, str. 99—101. — 38. IO QB, f. 18321, 1591, 1. III., HKW. — 39. IO QB, f. 18320, 1561, HKW. — 40. Istotam. — 41. IO QB, f. 18322 (1600—1614), 1613, 26. VII., HKW. — 42. IO QB, f. 18321, 1591, 1. III. — 43. HKA, 1606, april, LA Graz. — 44. HKA, 1626, 8. VIII., LA Graz. — 45. HKA, 1631, 18. XI., LA Graz. — 46. IO QB, f. 18320, 1561, f. 18321, 1587, 21. XI., HKW. — 47. IO QB, f. 18320, 1561, HKW; VicA 1/50, 1618, 19. VII., DAS; HKA, 1619, 23. II., LA Graz. — 48. RAI, Berichte und Resolutionen, fasc. za l. 1751—1752, IM. — 49. HKA, 1595, 1. V., LA Graz. — 50. IO QB, fasc. 18327 (1695—1699), 1696, 6. 12., HKW. — 51. Leta 1763 je bilo v Ljubljani 45 čipkaric, v Kamniku 20, v Radovljici 2 itd. (glej Arhiv Reprezentance in komore ter Dež. glavarstva na Kranjskem, Commerciën Commission, Lit. S. Num. 25. Vol. 1., DAS). — 52. RAI, Berichte und Resolutionen, fasc. za l. 1751—1752, IM. Domneva E. Cevca v razpravi Crnogrobska pletilja, LR V (1958), str. 144—149, da crnogrobska in svetoprmoška freska prikazuje žene, ki pletejo in ne tko, je s tem dokumentarno potrjena. — 53. IO QB, f. 18327, 1696, 6. 12., HKW. — 54. RAI, Berichte und Resolutionen, fasc. za l. 1751—1752, IM.

Zusammenfassung

DIE WIRTSCHAFTLICHEN BEZIEHUNGEN DER STÄDTE SKOFJA LOKA UND IDRIJA IM 16. UND 17. JAHRHUNDERT

Unter den Städten und Herrschaften Krains, die im 16. und 17. Jh. enge wirtschaftliche Beziehungen zum Quecksilberbergwerk in Idrija unterhielten, nahm Skofja Loka eine hervorragende Stellung ein. Mehrere der vornehmsten Bürger und Edelleute der Stadt — so z. B. Volbenk Schwarz und die Raspi — waren Unternehmer in Idrija und versorgten das Bergwerk mit Geld- und Lebensmitteln. Durch Skofja Loka führte die für den Quecksilberhandel wichtige Straße nach Kärnten und den deutschen Ländern, hier machten die mit Gebrauchsgütern und Lebensmitteln beladenen Idrijaner Lastwagen regelmäßig Station. Besonders rege Beziehungen mit Idrija unterhielten die Töpfer von Skofja Loka, die bis zur Mitte des 17. Jh. Idrija mit Tonkrügen versorgten, die zum Brennen des Quecksilbererzes benötigt wurden. Für die Gewinnung von 2000 alten Wiener Zentnern Quecksilbers, einer Menge, die der damaligen normalen Jahresproduktion dieses Metalls in Idrija entsprach, mußten 50—60.000 Tonkrüge bzw. 500—600 Lasten jährlich geliefert werden. Skofja Loka war außerdem auch an der Erzeugung der berühmten Idrijaner Spitzen wesentlich beteiligt. Seit dem Jahre 1696, aus dem wir die ältesten bekannten Nachrichten über dieses bedeutende Idrijaner Gewerbe besitzen, und durch das ganze 18. Jh. hindurch bezogen die Idrijaner Klöpplerinnen den Leinengarn, den sie zur Herstellung ihrer Klöppelspitzen benötigten, aus Skofja Loka, dem damaligen Mittelpunkt der Leinenweberei in Krain.